

معماری نیکلای مارکف

معماری نیکلای مارکف

ویکتور دانیل، بیژن شافعی، سهراب سروشیانی

انشارات دید

دانیل، ویکتور
معماری نیکلای مارکف : معماری دوران تحول در ایران از گروه تحقیقاتی معماری دوران تحول -
ویکتور دانیل، یوزن شافعی، سهراب سروشپانی، تهران : دیده، ۱۳۸۲.
۱۸۸ ص. - مضمون: نقشه ساختمانی.
ISBN 964-64796-2-7: ریان ۱۵۰۰۰۰

فرانس - انگلیسی
فهرست‌نویس بر اساس اطلاعات فیبا
ص. ج. و منسوخه به انگلیسی
کتابخانه به صورت زیر نویس
۱۰ مارکوف، نیکلای، ۱۸۸۲ - ۱۹۵۷ م. Markov, Nikolai -- سرگشتنامه، ۲. معماری --
ایران -- تاریخ -- قرن ۱۳ ی. ۳. معماری -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۳. الف. شافعی، یوزن -
دیده سروشپانی، سهراب، ج. عنوان، ۵. عنوان : معماری دوران تحول در ایران.
۷۲ / ۱۹۷۰-۹۲ ۱۸۸۱۱۹۹
۱۳۸۲
چاپخانه ملی ایران ۱۳۸۲-۱۳۷۲۸

معماری نیکلای مارکف

تألیف: ویکتور دانیل، یوزن شافعی، سهراب سروشپانی
ترجمه و گردآوری: گروه پژوهشی
مؤسسه آرای: آزاده یوسفی
ترجمه: نازانه بغدادی
مکتب ویرای جلد: محمدنژاد یزدانی
امور اجرایی: لادن مقدم
بازسازی تصاویر: پورسا شافعی، نازا معروفی
حروف نگار: انتشارات دیده
انگن تصاویر: مکتب، گرافیک دیده
چاپ: هنر چاپ و گرافیک
بهره و رنگ متن و جلد: هنر چاپ و گرافیک
شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه
چاپ اول: ۱۳۸۲
ناشر: انتشارات دیده
ارزش: لوبان

حق چاپ محفوظ است.

فهرست

مقدمه ۸

زندگینامه ۱۱

زمینه‌های مؤثر بر معماری مارکف ۱۷

آرت دکو و جریان‌های موازی معماری در اروپا و آمریکا ۱۸

زمینه‌های سیاسی و اجتماعی ایران ۲۲

پژوهش در معماری تاریخی ایران ۲۳

روش‌های رایج در ساخت ابنیه ایران ۲۴

بناها (۱۳۰۳-۱۳۲۴ شمسی) ۲۷

بناهای آموزشی ۲۷

دبیرستان البرز ۲۸

دارالمعلمین (دانشسرای عالی) ۴۰

مدرسه عالی فلاح ۵۰

مدرسه دارالفنون ۵۸

دانشسرای مقدماتی تهران ۶۸

دو دبیرستان در همدان و ساری ۷۴

ساختمان‌های عمومی و دولتی ۷۹

ساختمان پست ۸۰

زندان قصر ۹۰

امجدیه (ورزشگاه شیرودی) ۹۴

کارخانه‌ها و مراکز تولید ۱۰۱

کارخانه قند کرج ۱۰۲

سرم‌سازی و سم‌سازی حصارک ۱۰۶

- کارخانه قند ورامین ۱۱۰
مسکن و مجتمع‌های مسکونی ۱۱۷
خانه استادان مدرسه عالی فلاح ۱۲۰
خانه مدیر کارخانه قند کرج ۱۲۴
شهرک مسکونی کارخانه قند ورامین ۱۳۰
مراکز مذهبی ۱۳۵
نمازخانه حضرت مریم ۱۳۶
کلیسای ارتدکس ۱۴۲
مسجد امین الدوله ۱۵۰

| معماری مارکف و مراجع آن ۱۵۷

- معماری نیکلای مارکف ۱۵۸
مراجع معماری مارکف ۱۶۲

اندیشه ایجاد گروه تحقیقاتی «معماری دوران تحول» در سال ۱۳۶۱ شکل گرفت و یک سال بعد در محفلی دانشجویی و با عضویت پنج داوطلب به تحقق پیوست. شناخت تاریخ معماری معاصر و معرفی نمونه آثار آن و نیز معماران شاخص این دوره، انگیزه اولیه شکل‌گیری این گروه تحقیقاتی بود. تا آن زمان با وجود نیاز مبرم به ادبیات تحلیلی و تاریخی معماری این دوره، راه‌کار سازمان‌یافته و مؤثری جهت حمایت و هدایت شیفتگان تحقیق وجود نداشت. در نتیجه فعالیت‌های تحقیقاتی با مشکلات فراوانی روبرو می‌شد که منجر به انصراف اعضا، و در برخی موارد توقف فعالیت می‌گردید. گروه تحقیق «معماری دوران تحول» نیز در مسیر کار خود از یاری برخی همکاران بی‌بهره ماند. در آغاز راه مشکلات دسترسی به اسناد و مراجع آشکار شد. بیشتر آثار منتشر شده راجع به معماری این دوره متکی بر اسناد معتبر نبود و گاه تا برداشتی شخصی و غیرمستند تنزل می‌یافت. مراجع و اسناد مورد نیاز بسیار متنوع و پراکنده بود، و برای دسترسی به آنها تحقیقات وسیع کتابخانه‌ای به موازات مراجعات میدانی و استفاده از خاطرات مکتوب و تاریخ شفاهی در سطحی گسترده ضرورت داشت. در رابطه با مطالعات کتابخانه‌ای کافی است به مراجعی از قبیل روزنامه‌ها و انواع نشریات اداری، آرشیو اسناد اداری و مراکز مختلف اسناد ملی و معماری اشاره کرد تا وسعت فعالیت جمع‌آوری اطلاعات تخمین زده شود. دهه ۶۰ به پایان نرسیده بود که گروه تحقیق به درک نوینی از ضرورت‌ها دست یافت. سال‌های آغازین دهه ۷۰ فعالیت آزاد تحقیقاتی به وظیفه‌ای حرقه‌ای و ملی تبدیل شد و به اهداف تحقیقاتی گسترده‌تری نیاز یافت. رابطه زمینه‌های مختلف از قبیل مدرنیته، صنعت، باستان‌شناسی، معماری جهان و تحولات سیاسی - اجتماعی مورد توجه واقع شد و ارائه تحلیل تاریخی روشنی از معماری این دوره ضمن معرفی آثار معماری و معماران در دستور کار قرار گرفت.

«معماری دوران تحول» به دوره‌ای از معماری سرزمین ایران توجه دارد که تحول، یکی از مشخصه‌های مستمر آن است. از دیدگاه تاریخی، این دوره از اواسط دوران سلطنت ناصرالدین شاه قاجار شروع شده و تاکنون ادامه دارد. در این دوره، تحول با مشخصه‌های متغیری همراه است. بناهای متعددی توسط معماران ایرانی و خارجی ساخته شده‌اند که متأثر از تغییر در زمینه‌های مختلف هستند و ضرورت تقسیم‌بندی دوره‌های تاریخی را ایجاب می‌کنند. بر اساس این تقسیم‌بندی، ارائه نتایج تحقیق در قدم اول شامل معرفی معماران متفرد و آثار معماری آنهاست. با معرفی معماران هر دوره، در قدم بعدی امکان معرفی دوره‌های تاریخی و نهایتاً کلیت معماری دوران تحول فراهم می‌شود. به این ترتیب نتایج تحقیق در سه سطح قابل ارائه است. الف - «معماران و آثار معماران»، شامل: معماری معماران، آثار و روش‌ها. ب - «دوره تاریخی»،

شامل: معرفی دوره و زمینه‌های متعلق به آن، نمونه آثار معماری و معماران، سبک‌ها و گرایش‌ها. ج- «معماری دوران تحول»، شامل: تاریخ تحلیلی معماری دوران تحول، تحولات زمینه‌ها، دسته‌بندی سبک‌ها و گرایش‌ها.

نیکلای مارکف یکی از معماران تأثیرگذار دوران تحول است که مجموعه آثارش در بخش «معماری و معماران» ارائه می‌گردد. در «معماری دوران تحول»، مارکف، کریم طاهرزاده بهزاد، گابریل گورکیان، وارطان هوانسیان، پل آبکار، محمدعلی فروغی، علی صادق، کیقباد ظفر و رولاند دوبرول، به موازات یکدیگر فعالیت مؤثری داشته‌اند. معماری مارکف از اوایل قرن تا اواخر دهه دوم، بخاطر پیشگامی او در استفاده از نوع طراحی، توجه به هویت‌های محلی و نوآوری جهانی، شخصیتی مستقل دارد.

گروه تحقیق لازم می‌داند ابتدا از همکاران پیشقدم مخصوصاً از خانم مرگان فضلی که در دوره‌ای بیش از یک دهه همراهی مستمری با گروه داشته‌اند، تشکر کند. همچنین از خانم‌ها: ناهید بریانی، سهیلا پاچله، هانیه عباس‌زاده، زهرا پرهیزکار، مسعوده نورایی و آقایان: جواد نعیمی، دانیال دانیل، نژاد بریانی و حمید ناصر نصیر که در مراحل تحقیق و تهیه کتاب همکاری داشته‌اند، سپاسگزاری می‌شود. استفاده از مراجع ذی‌قیمتی مانند اسناد و تصاویر خانوادگی با همکاری و همراهی دلسوزانه خانم تاتیانا مارکف میسر شد. از پروفیسور جمشید گنویاشویلی سفیر گرجستان و پروفیسور میخائیل باکولویف آکادمیسین آکادمی علوم روسیه که در رابطه با سوابق خانوادگی و تحصیلی مارکف در دانشگاه سنت پترزبورگ ما را یاری کرده‌اند؛ بسیار سپاسگزاریم. همچنین از آقای سیمون آیوآزیان و آقای موسوی ماکویی برای در اختیار قرار دادن چند عکس نفیس از مجموعه شخصی و آقای دارش برای تهیه عکس دبستانی در همدان متشکریم. همچنین خاطره زنده‌یادان علی خادم و محمود پاکزاد را که آرشینو عکس ایشان همواره منابع سرشاری برای اهل تحقیق و هنر بوده است، گرامی می‌داریم. تعدادی از عکس‌های استفاده شده در این کتاب از مجموعه‌های نفیس آنان خریداری گردیده است. ضمناً از کلیه افراد و مؤسسات دولتی و خصوصی به خصوص سازمان اسناد ملی، کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، کتابخانه ملی و کتابخانه وزارت ارشاد صمیمانه سپاسگزاری می‌شود. همچنین از خانم ترانه یلدا به‌خاطر قبول ترجمه متن انگلیسی تشکر می‌کنیم. بی‌حمایتی، همکاری و همراهی مسئولان این مؤسسات و عزیزان نامبرده امکان تهیه مطالب و چاپ این کتاب میسر نبود. در پایان از نشر دید که مسئولیت صفحه‌آرایی، گرافیک و نشر کتاب را به عهده داشته قدردانی می‌کنیم.

Nikolai Markov Architecture

Nikolai Markov Architecture

Victor Daniel, Bijan Shafei, Sohrab Soroushiani

انتشارات دید

DID PUBLICATIONS

Nikolai Markov Architecture

Designed by Did Graphics Inc.
Layout: Azadeh Yousefi

Copyright © 2004, Did publications. All rights reserved.
No part of this publication may be reproduced
without the written permission of the author and knowledge of the publisher.

First published in Iran in 2004 by Did publications,
10 Palizi Avenue, Tehran 15579-Iran,
Facsimile: 98 21 8750282

9/10/1891

Contents

Introduction	7
Biography	10
Influences on Morkov's Architecture	11
Markov's Architecture and its references	16
Chronology of presented works	22

Introduction

The research group "Architecture of Changing Times" was formed in the year 1982 and founded a year later with five volunteer members as a students' group or association. The first initiative of the group was to introduce the contemporary history of architecture in Iran, and its important architects. To that date there was neither enough analytical and historical literature produced on the matter, nor was there any organization that would officially show the way or help sponsorise the research work carried on by who passionately was interested and worked on the subject. This is why some members stopped their collaboration with the group.

Nevertheless the group 'Architecture of Changing Times' encountered the difficulties – including the lack of good and valid documents, the necessity of referring to oral history and field research, long years of research in newspapers and periodicals, different centers of national and architectural documents and succeeded, to the end of the eighties, in the gathering of many documents on the subject.

During the nineties, freelance research work became a more serious professional and national task, and more profound work on background correlated themes, such as modernity, industry, archeology, the global architecture and socio-political changes was becoming necessary for a good analysis.

The group 'Architecture of the Changing Times' works on a period of our country's architecture of which social change was a permanent character: Historically, this period starts in the middle years of the reign of Nasser-e-ddin shah Qajar (during 1880), and continues to the present day. Change is doubled during this period with other different characteristics.

Many buildings built by Iranian or foreign architects during this long period were impressed by social change, and a classification of the architectural work into historical periods became necessary. We decided to first publish the results of our research through the introduction of individual architects and their archi-

8 tectural work. This introduction will prepare the way for the next phases of the work, in which historical periods and the totality of the "Iranian Architecture in the Changing Era" will be fully analyzed and introduced.

Thus, the results of more than twenty years of research can be published in three levels or phases: first, "architects and their work", including architects, their works and methods; second, "historical periods", including the introduction of each period, the architectural work carried on during that period, and its architects, styles and tendencies; and third, "the architecture of the changing times", including: the analytical history of changing architecture, the changing of backgrounds, classification of styles and tendencies.

Nikolai Markov is one of the architects of the changing times whose work is presented in this volume. In the same series of "Architecture and Architects", we will also dedicate volumes to Karim Taherzade Behzad, Gabriel Gevrekian, Vartan Hovanessian, Paul Apkar, Mohammad Ali Foroughi, Ali Sadegh, Keighobad Zafar, Roland Dubrole who have all had active influences on Iranian architecture. Markov's architecture from the 1920s to the 1940s has an independent character because of his avantgarde unique approach vis a vis design, attention to local identities and global innovative modernism.

The group thanks its volunteer collaborators, especially Ms. Mojgan Fazli who has been working together with the group for more than ten years.

We also thank the ladies: Nahid Beryani, Soheila pachele, Hanieh Abbaszadeh, Zahra Parhizkar, Masoudeh noorai, and gentlemen: Javad Naiimi, Danial Daniel, Nejad Beryani, Hamid Naser Nasir, who have cooperated with the group in research, and in all phases of the publication. Family documents and photos were put at our disposition by the kindness of Ms. Tatiana Markov. We thank Professor Jamshid Genoyashevili, the Ambassador of Georgia, and Professor Michael Baglobov, of the Russian

Academy of Science, who kindly helped us in St. Petersburg University. We also thank Simon Aivazian and Moosavi Makooii and Mr. Darash who procured us with magnificent personal photos of the epoch. It is fortunate to remind of the memory of Ali Khadem and Mahmood Pakzad, whose archives of old photos have always been valuable, rich fonts for researchers in art. We also thank all the people, public and private institutes, especially the Organization of National Documents, the Central Library of the University of Tehran, the National Library, and the library of the Ministry of Islamic Ershad. We obviously could not have published this volume without the collaboration of all these dear friends and colleagues.

We also thank Ms. Dr.Taraneh Yalda who took the charge for the English translation of the text. Finally, we thank the "Did" publishing company who took the responsibility of the layout, graphic design and the publishing of the book.